

1. cilt- 294. MEKTUB...

Bil ki vacibul vucud teala ve tekaddesenin hakiki sekiz sıfatı ki evvelkisi hayattır, sonuncusu tekvindir; (Hayat, ilim, semi, basar, irade, kudret, kelim, tekvin.) bunlar üç kısımdır.

İlk kısmın alemle alakası galibtir, halka nisbeti çoktur, tekvin gibi. Bundan dolayı Ehli Sünnet vel Cemaat'ten bir topluluk bunun mevcudiy-yetini inkar etti. Dediler ki, tekvin izafi sıfatlardandır. Doğrusu tekvin, hakiki olan sıfatlardan olup izafet kendinde galib olan bir sıfattır.

Diğer bir kısım (sıfatlar), kendisinde izafet vardır, lakin evvelki kısma göre azdır. İlim, kudret, irade, semi', basar, kelim gibi.

Üçüncü kısım, bu üç kısmın en yücesidir. Alemle hiçbir şekilde alakası yoktur. İzafetten hiç bir koku onda yoktur. Hayat (sıfatı) gibi. Bu sıfat, sıfatların en toplayıcısı ve hepsinin aslı ve en önde olanıdır. Buna en yakın olan ilim sıfatıdır ki, Resullerin sonu olan sallallahu aleyhi ve sellem'in mebd-i teayyünüdür. Kalan sıfatlar da diğer mahlukatın mebd-i teayyünleridir.

Vaktaki her bir sıfatın alakaları itibarıyla müteaddit cüzlerle alakası olunca, mesela tekvin sıfatının dağınık alakası itibarıyla cüziyyatı vardır ki bunlar tahlik, terzik, ihya ve imatedir, şu cüzler külliyyatları gibi mahlukatın mebd-i teayyünleri oldular. Her kim ki mebd-i teayyün küllidir, mebd-i teayyünleri şu küllinin cüzleri olanlar, o şahsa tabi olarak o külli olanın ayağı altında toplanmışlardır. Bundan dolayı, onları şöyle der işitirsin, 'Filancı, Muhammed Aleyhisselam'ın adımı altındadır. Filancı Musa'nın adımı altında, filancı İsa'nın adımı altındadır. (Üzerlerine salat-selam olsun.)

Sülük yoluyla şu şu cüzler için terakki hasıl olursa, küllilerine (aslı olan sıfata) katılırlar, cüziyyatı müşahedeleri külliyyatı müşahede olur. Aralarındaki fark, asalet ve tebaiyyet olur, arada vasitanın olması veya olmamasıyla ayrılık olur. Zira tabinin bulunduğu ve gördüğü şey, aslın aracılığı olmadan mümkün değildir. Tabi olan çok kere nakıslığından dolayı aslın aracılığını bilmez. Lakin asıl hakikatte tabi ile müşahede ettiği şey arasında engeldir, yoksa onun müşahedesine mani olan engel değildir. Bilakis asıl şuhuda sebeptir. Safi gözlük gibi.

Külliye mensub olan cüzinin, ondan gayrısına çıkıp yükselmesi caiz değildir, yani ondan çıkıp başka bir küllinin altına girmesi ve onun müşahede ettiği, diğer küllinin müşahedesi olması (cazi değil.) Mesela, Musa'nın adımı altında olanların intikal edip İsa'nın adımı altına girmesi gibi. Lakin Muhammed aleyhisselamın adımı altına girmeleri mümkündür, bilakis onlar devamlı olarak Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'in adımı altındadır. Zira Muhammed'in Rabbi, bütün rablerin Rabbi'dır. Şu bütün küllilerin aslıdır. Şu cüzlere nisbetle aslın aslı mesabesinde olur. O halde şanki şu yükseliş, aslının aslına olur, kendi aslına zıt olan başka bir asla değil.